

Svenskerne i Dalum 1658.

Af *Hans H. Fusing.*

Da Karl X Gustav d. 3. februar 1658 rykkede ind i Odense, laa den danske general Ulrik Christian Gyldenløve alvorligt syg i byen og faldt i svensk fangenskab. Ved denne lejlighed beslaglagde svenskerne hans papirer, men ved den svensk-danske arkivudvexling i fjor er de blevet afleveret til rigsarkivet.

Pakken er af meget broget indhold. Dels er der en del af Gyldenløves egne papirer, mest af militært indhold, bl. a. vedrørende Fyns forsvar, men der findes ogsaa et regnskab for Gyldenløves gods Ulriksholm 1655, dels andre opsnappede papirer og endelig rent svenske sager. Den væsentligste del af disse sidste er en række ansøgninger om beskyttelse sendt til den svenske konge fra danske byer og privatpersoner. Mellem disse ligger nedenstaaende brev, der formentlig er af nogen interesse for Fynboer.

Karl Gustav landede her paa Fyn d. 30. januar, og allerede dagen efter naede hans hær til Dalum, hvor soldaterne aabenbart for haardt frem, som det kan ses af dette brev fra sognepræsten til kongen:

»Stormechtige, høyborne allernaadigste herre och konning!

Eders kong. mayst. naadigst vilde bevilge denne min underdanigst supplication, som mit høyst anliggende och bedrøffuelse for aarsagenn sig at lade andrage.

Efttersom ieg fattig gudz ordjs ringe tienner hær til stædet er bleffuen i gaar paa min reyse imellom mine sogner til gudz tienneste at forrette aff nogenn ed. maystz. for-trouper elendeligen aff mine præstekleder affkled, saa ieg neppeligen kom fra dennem med liffuet, och imidlet tid ieg saa mit embed at forrette waar borte, haffuer nogen aff samme folck mit huus an-

falden och gandske udplyndret, trende mine heste paa stalden borttagit, kijster, skabe och skrinne synderhuggit och opbrut och alt min ringe formuffue borttagit, saa min bedrøffuit hustru och børn neppeligen med lifffuet undkom, saa vi elendige folck erre i yderste armod bestæde, siden huis ringe foring bleff effter lat, er aff den stercke inqvartering, siden i gaar fast paa 26 heste, nesten alt bleffuit fortærit.

Er derfor det allerunderdanigste begierrendis ed. kong. mayst. aff kongelig mildhed och naade effter sit kongelig bispen paa geistlighedens veigne naadigst i gemen angiorde løffte naadigst til min fattig hustruis, børns och mit eyit liffs conservation en skreffuen och en leffuendis salva guarde vilde bevilge, saa och at ed. kong. mayst. mig fattig reen udplyndret mand fra videre inqvartering och anden udgiff, som nogen videre forfalder, naadist vilde forskaane.

Saadan ed. kong. mildhed och naade den trofaste gud rigeligen skal och vil belønne. Huilcken ed. kong. mayst. lenge lycksaligen och vel udi alt andelig och legomlig gode opholde for Christi skyld.

Saa ynsker ed. kong. mayst. høy-betregte

Niels Bang
mppia.

Dalum præstegaar
den 1. Febr.
1658.«

Siden 1643 havde *Niels Hansen Bang* (1614—76) været sognepræst til Dalum-Sanderum, og senere — 1660 — blev han biskop over Fyns stift. Han var gift med Anna Hansdatter Chulensbrun, en borgmesterdatter fra Odense, og gennem dette ægteskab har han sandsynligvis erhvervet sig en del formue, saa der har nok været noget for de svenske ryttere at stjæle i præstegaarden, i hvert fald var Niels Bang senere — 1674 — velhavende nok til at købe Hollufgaard, og Dalum kirke har han skænket kalk og disk der endnu er bevaret, og som er forsynet med Niels Bangs og hans Hustrus vaaben.

Karl Gustav synes personlig at have optraadt med mildhed paa dette krigstog, hvor han drømte om at erobre Danmark, og i hvert fald fik hr. Niels glæde af sit bønsskrift. Han fik virkelig en »salvegarde«, og det en levende, for da i følge kirkebogen

»lille Anders Grynboris pigebarn« blev døbt Sara d. 10. marts s. aa., var der mellem fadderne en »svensk lieutenant *Jurgen Rotermant*, som vaar salva guardi i mit hus«. Det var nu ikke altid nogen beskyttelse med en saadan sauvegarde, der ofte plyndrede lige saa galt som de andre soldater, men i dette tilfælde synes præsten og lieutenanten at være kommet godt ud af det med hinanden, for ved samme lejlighed var »min kone« ogsaa fadder.

At svenskerne's ophold i Niels Bangs to sogne nu ikke har været den rene idyl, fremgaar med al ønskelig tydelighed af kirkebøgerne. D. 20. februar begravedes i Dalum Hans Rasmussen af Hjallesø, som en svensk rytter stak ihjel, men i Sanderum var det langt værre. Her staar i kirkebogen. »Den 24. februar bleff i kircken i en graff nedlagde (Efttersom mand for den stercke frost icke kunde graffue paa kirckegaarden.) eftterskreffne Lauritz Rytter, Madz Matzen, som bleff skut ihjel, Hans Rasmussen slaaet ihjel, Peder Bentzen skut i hiel, Lauritz Hansen støt i hiel, Hans Jeppesøns konis moder och forslagen. . . .«

Ogsaa i den senere tid satte svenskerne spor i kirkebøgerne. Baade rytterne og deres koner optræder som faddere for deres egne og andres børn; der finder dødsfald sted indenfor de indkvarterede og deres familier, og en enkelt rytter bliver viet og en anden udlagt til barnefader. Sidste gang, Dalum kirkebog fortæller om de fremmede soldater, er d. 13. marts 1659, da der bliver begravet et barn, som havde været hos rytterne i Hjallesø, men som de senere havde hugget ihjel.

Tydeligst træder den onde tid maaske frem, naar man efterser fødsels- og dødstillene fra de to sogne i aaret 1658:

Dalum fødte 2, døde 11.

Sanderum fødte 12, døde 57.

---

*) Brevet ligger i pakken: Kongehuset. Ulrik Chr. Gyldenløve 1645—59. Afleveret fra Sverige 1929.

Om Niels Bang se Bloch: Den fyenske Geistlighed.

Kirkebøgerne er indrettet af Niels Bang i 1646 og findes fra dette aar for begge sognene.

Retskrivningen i brevet er originalens, da brevet er egenhændigt, men der er intet hensyn taget til den vaklende brug af tegn og store bogstaver. Som vokal er v altid gengivet ved u.